

Pandemi Dönemi Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri*

Semih Arıcı^{1**} Tuncay Karaçay²

¹ Pamukkale Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Denizli, Türkiye, sarici@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0674-4337

² Pamukkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Denizli, Türkiye, tkaracay@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2375-2753

Öz

Salgının en önemli etkilerinden biri eğitimin verilmiş biçiminin değişmesi olmuştur. Bu dönemde tüm kurumlar uzaktan eğitime kısmen veya tamamen geçmiştir. Bu nedenle araştırmanın amacı turizm rehberliği öğrencilerinin salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitim süreçleri ve yöntemlerine yönelik algılarını değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları ölçeği uyarlanarak kullanılmıştır. Veriler 2020-2021 akademik yılının sonunda, Pamukkale Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümünde öğrenim gören 155 katılımcıdan elde edilmiştir. Elde edilen veriler doğrulayıcı faktör analizinden sonra yapısal eşitlik modellemesi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre katılımcıların demografik özellikleri ve uzaktan eğitime bağlanma şekli, bağlantı sorunu gibi açıklayıcı değişkenler ile öğrenme, etkililik ve kişisel memnuniyet boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin boyutlarda yer alan ifadelerle katılımlarının orta ve alt düzeyde olduğu görülmüştür. Uzaktan eğitim sürecinin asıl bileşenleri olan ders programlarının tasarımı, paylaşılan materyaller, değerlendirme süreçleri, teknolojinin kendisi ve üniversite tarafından sunulan destek hizmetlerine ilişkin algılarının düşük olmasına karşın öğrenme memnuniyetlerinin yüksek olmasının teknolojinin sunmuş olduğu konfor, düşük maliyet vb. yan faydalardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmanın önemli bir diğer sonucu ise öğrencilerin kişisel ve etkililik memnuniyetlerinin öğrenme memnuniyetleri üzerinde etkili olduğu kişisel ve etkililik memnuniyet düzeyleri arttıkça öğrenme memnuniyetlerinin arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Uzaktan Eğitim, Turizm Rehberlik Eğitimi, Turizm Rehberliği

Students' Views on Distance Learning During the Pandemic Period

Abstract

One of the most important effects of the pandemic was the change in the way education was provided. All institutions switched partially or completely to distance learning during this period. For this reason, the aim of the study is to evaluate the perceptions of tourism students towards the distance learning processes and methods used during the pandemic period. For this purpose, the Satisfaction Perceptions of Distance Education Students scale was adapted and used. The data were obtained from 155 participants studying at Pamukkale University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Guidance at the end of the 2020-2021 academic year. The data obtained were analysed using structural equation modelling after confirmatory factor analysis. According to the results of the study, it was observed that there were significant relationships between the demographic characteristics of the participants and the explanatory variables such as the way of connecting to distance education, the connection problem and the dimensions of learning, effectiveness and personal satisfaction. It was observed that the students' participation in the statements in the dimensions was at a medium and low level. Although their perceptions about the design of the course programmes, the shared materials, the evaluation processes, the technology itself and the support services offered by the university, which are the main components of the distance education process, are low, it was found that the high level of learning satisfaction is due to the side benefits such as convenience, low cost, etc. offered by the technology. In addition, another important finding of the research is that students' personal and effectiveness satisfaction has an effect on their learning satisfaction, and as their personal and effectiveness satisfaction increases, their learning satisfaction also increases.

Keywords: Covid-19, Distance Education, Tourist Guidance Education, Tourist Guidance

Önerilen atıf/cite this article as

Arıcı, S., & Karaçay, T. (2023). Pandemi Dönemi Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 301-323.

*Bu çalışma, 30 Eylül-2 Ekim 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen V. Ulusal Turist Rehberliği Kongresi'nde özet bildiri olarak sunulmuştur.

**Sorumlu yazar e-posta/ Corresponding author e-mail: sarici@pau.edu.tr

Araştırma Makalesi

Cilt 7, Sayı 1, 2023
ss. 301-323

Gönderim : 29.01.2023
1. Düzeltme: 08.03.2023
Kabul Tarihi: 19.03.2023

Research Article

Vol 7, No 1, 2023
pp. 301-323

Received : 29.01.2023
Revision1: 08.03.2023
Accepted: 19.03.2023

GİRİŞ

Türkiye'de ilk Covid-19 vakasının ilan edilmesinden hemen sonra, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan bir açıklama ile ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki okulların 16-30 Mart 2020 tarihleri arasında iki hafta boyunca tatil edileceği duyurulmuştur (MEB, 2020). Sonrasında benzer şekilde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yapılan bir açıklama ile yükseköğretimde de üç hafta boyunca eğitimin durdurulacağı açıklanmıştır (YÖK, 2020). Bu kısa süreli ara, takip eden dönemlerde uzaktan eğitim yöntemi ile ikame edilerek 2022-2023 güz dönemine kadar devam ettirilmiştir. Dolayısıyla yaklaşık iki yıllık bir dönem içerisinde tüm örgün eğitim kademelerinde uzaktan eğitim gerçekleştirilmiştir.

Uzaktan eğitim, kullanıcıya uygun bir zamanda, yerde ve hızda erişilebilen bir eğitimidir (Sitosanova, 2021). Bu nedenle, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) tartışmalarında önemli bir konu olarak yerini almıştır (Ruth, vd., 2001). Uzaktan eğitim, uygulanabilirliği sayesinde popüler hale gelmiş olup yaygın olarak kullanılmaktadır (Li, vd., 2008). Ayrıca dünya çapındaki okullarda önemli bir öğretme ve öğrenme aracıdır (Wang, 2004).

Uzaktan eğitim, fiziksel olarak geleneksel bir sınıfta veya kampüste "yerinde" olmayan öğrencilere eğitim vermeyi amaçlayan pedagoji, teknoloji ve öğretim sistemi tasarımlarına odaklanan bir eğitim alanıdır (Tavukcu vd., 2011). Diğer bir deyişle uzaktan eğitim, fiziksel olarak geleneksel eğitimden uzak olan öğrencilere eğitim vermek için elektronik araçları kullanan (Sadeghi, 2019), geleneksel öğretimin desteklenmesine ve bazen de onun yerine geçmesine tanık olunan bir sistemdir (Nikolić & Ruzic-Dimitrijevic, 2010). Yeni teknolojilere dayalı ve en son BİT'i kullanan uzaktan eğitim, insanlığın gelişimindeki küresel devrimi kişileştiren umut verici yenilikçi yönlerden biridir (Donina vd., 2021). İnternet teknolojisinin uygulanmasına dayalı uzaktan eğitim, dünya bilgi eğitim ağına erişim sağlayarak (Sidikova, 2021) öğrencilerin kısıtlama olmaksızın yeni bilgilere özgür bir şekilde erişmesine imkân sunan bir sistemdir (Li vd., 2008).

Turizm, sektör olarak pandemiden en çok etkilenen sektörlerin başında geldiği gibi turizm eğitimi de uygulamaya dayanan müfredatı nedeniyle pandemiden önemli ölçüde etkilenmiştir. Buna yönelik yapılan araştırmalarda Türkiye'de turizm lisans eğitimi veren kurumların koronavirüs salgını döneminde uzaktan eğitim sistemine alternatif olarak teknoloji tabanlı dijital platformları ve sosyal medya kanallarını kullanarak eğitim iletişimde çeşitlendirmeyi sağlayabildikleri ancak bu platformlardan yeterince faydalanamadıkları ortaya çıkmıştır (Boyras, 2021). Ayrıca doğrudan turizm lisans eğitimi alan öğrencilere yönelik uzaktan eğitim algılarını değerlendirmeye yönelik araştırmaların pandeminin erken dönemlerini kapsadığı (Buluk & Eşitti, 2020; Akyol, 2020) görülmektedir. Diğer taraftan pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sistemine yönelik öğrenci algılarını test eden çalışmaların çoğunlukla turizm alanına (Şahin & Kazoğlu, 2021; Akyol, 2020; Bulut & Eşitti, 2020; Demirdağ, 2020) yoğunlaştığı görülmektedir. Sınırlı sayıda çalışmanın turizm rehberliği öğrencilerinin uzaktan eğitim algılarını ölçmeye yönelik (Keleş vd., 2022;

Köksalanlar & Çözeli, 2021; Yağcı vd., 2019) gerçekleştirildiği görülmüştür. Turizm rehberliği alanında yapılan çalışmalar ile öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin bakış açılarının ortaya konduğu ancak öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine ilişkin algılarının öğrenme memnuniyetleri üzerindeki etkisinin ortaya konmadığı gözlenmiştir. Diğer taraftan turizm alanındaki diğer anabilim dallarından farklı olarak pandemi öncesi dönemde dahi turizm rehberliği eğitiminin uzaktan eğitim yöntemiyle gerçekleşmesinin yaygınlaşmış olması turizm rehberliği öğrencilerine yönelik söz konusu çalışmaların yapılmasının önemini arttırmaktadır.

Tüm bu nedenler ve uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajları göz önünde bulundurulduğunda turizm rehberliği öğrencilerinin pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecine ilişkin algılarının tespit edilmesi çok büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda yapılacak çalışmalarla elde edilen sonuçlar uzaktan eğitim sürecinin dezavantajlı noktalarının etkisini azaltarak sürecin iyileştirilmesine ve dolayısıyla sistemin verimliliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu noktadan hareketle Pamukkale Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümü öğrencilerinin pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sürecinde sunulan hizmete ilişkin algıları ve algılarının kişisel, etkililik ve öğrenme memnuniyetleri üzerindeki etkilerini tespit etmek araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Uzaktan eğitim, öğrencilere uyarlanmış bir hızda öğrenme olasılığı, çok sayıda öğretim materyaline erişim, zaman tasarrufu, öğretmenlerin mesleki gelişimi ve nesiller arası deneyim alışverişi gibi avantajlar sunarken aynı zamanda sosyal etkileşim eksikliği, bilgisayar başında çok fazla zaman geçirme ihtiyacı, öğretmenle doğrudan temas eksikliği gibi dezavantajları da beraberinde getirebilir (Klisowska, vd., 2021). Çevrim içi eğitim, uzaktan eğitimin bir alt kategorisidir ve internet aracılığıyla yürütülür (Bouchikhi, 2021; Benson, 2002). Acil uzaktan eğitim ise pandemi gibi özel durumlar nedeniyle hızlı bir şekilde uygulanmaya başlanan, eğitsel bir tepki olarak ortaya çıkan uzaktan eğitimdir (Sezgin, 2021). Bu üç kategori arasında özellikle acil uzaktan eğitim, öğrencilerin ve öğretmenlerin teknoloji kullanımlarını hızla ilerletmek zorunda bırakan bir sistem olmuştur (Albó, vd., 2020). Uzaktan eğitim ve çevrim içi eğitim arasındaki fark değerlendirildiğinde, uzaktan eğitim daha esnek ve coğrafi sınırları olmadan her yerde erişilebilen bir eğitim iken (Sitosanova, 2021; Oliveira, vd., 2018) çevrim içi eğitim ise internete bağlı olarak gerçekleşen uzaktan eğitimin daha gelişmiş bir versiyonu olarak karşımıza çıkmaktadır (Benson, 2002). Acil uzaktan eğitim ise, aniden gelişen ve mevcut eğitim modeline bir alternatif olarak sunulan, kriz anlarında kullanılan bir çevrim içi (online) eğitim modeli olarak ortaya çıkmaktadır (Hodges, vd., 2020). Uzaktan eğitimin öğrenciler, öğretim elemanları ve kurumlar açısından avantaj ve dezavantajları mevcuttur (Sadeghi, 2019; Matthews, 2002).

Uzaktan Eğitimin Avantajları

Uzaktan eğitim, okula veya üniversiteye gitmeden evden eğitim almayı sağladığı (Bouchikhi, 2021) gibi daha geniş bir kitleye ulaşma ve geleneksel eğitime erişimi

olmayanların eğitime erişimini sağlama potansiyeline de sahiptir (Cantelon, 1995). Klisowska vd., (2021) tarafından yapılan bir çalışma, uzaktan eğitimin başlıca avantajlarının öğretmenlerin mesleki gelişimi, nesiller arası deneyim alışverişi, zaman tasarrufu, öğrenciye uyarlanmış bir hızda öğrenme olasılığı ve çok sayıda öğretim materyaline erişim imkânı olduğunu ortaya koymuştur. Bouchikhi (2021) ise, uzaktan eğitimin coğrafi sınırları ortadan kaldırarak dünyanın her yerinde istenilen kursun alınmasına olanak tanıdığını vurgulamaktadır. Kotrikadze & Zharkova (2021) uzaktan eğitimin öz disiplin ve belirli bir konuyu bağımsız olarak inceleme becerisi gerektirdiğini belirtmektedir. Uzaktan eğitim, tüm gerçek öğrenme yöntemlerini içermekte ve bağımsız çalışma için tasarlanmış çok sayıda ödev önermektedir. Bu sayede öğrenciler, kendi öğrenme hızlarını (Oliveira vd., 2018) ve tarzlarını kontrol edebilirler. Benzer şekilde uzaktan eğitim, öğrencilere kendi hızlarında, kendi seçtikleri zamanda ve öğrenme için özel olarak tasarlanmış materyalleri kullanarak çalışmalarına olanak tanıyan bir öğrenme şeklidir (Sitosanova, 2021; Milheim, 2001; Schlosser & Anderson, 1994). Başka bir açıdan da uzaktan eğitim, güncel bilgiler ve etkileşimli simülasyonlar sağlar. Öz disiplini geliştirir, zamanın verimli kullanıldığı bir ortam yaratır (Vlasenko & Bozhok, 2014). Eğitimle gerçek zamanlı etkileşim ve periyodik yüz yüze etkileşim, uzaktan eğitimin başarısını arttırabilecektir. Öğrenme deneyimini özelleştirmek için yapay zekâ teknikleri kullanılması daha kaliteli uzaktan eğitim imkânı sunmaktadır (Hentea vd., 2003).

Uzaktan Eğitimin Dezavantajları

Uzaktan eğitimin ana dezavantajları; uyarsızlaşma, uygun motivasyon eksikliği, eğitimsel ve sosyalleşme işlevlerinin kaybı ve eğitim süreci üzerindeki düşük kontrol düzeyidir. Ayrıca kopya çekme olasılığı, yüz yüze etkileşim eksikliği ve teknik destek ihtiyacı gibi belirli riskler taşır (Dzvinchuk, 2020). Uzaktan eğitimin diğer dezavantajları arasında; akran etkileşimi eksikliği, bilgisayar başında çok fazla zaman geçirme ihtiyacı, fiziksel aktivite eksikliği, yeni materyalin bağımsız özümsemesindeki zorluklar, öğretmenle doğrudan temas eksikliği, daha düşük didaktik etkiler ile sosyal ve ekonomik dışlanma yer almaktadır (Klisowska vd., 2021). Sosyal etkileşim yokluğu nedeniyle öğrenciler genellikle yalnız çalışır ve bu nedenle izole edilmiş hissederler ve geleneksel bir sınıfa katılmanın getirdiği sosyal fiziksel etkileşimi özlerler. Eğitimle iletişim halinde olma zorluğu, öğrencilerin geleneksel sınıfta iken ödevlerle ilgili sorun yaşadıkları veya dersle ilgili soruları olduğunda öğretmenle konuşmak çok daha kolayken aynı durumları çevrim içi olarak farklı zamanlarda toplantılar planlamak oldukça zor olabilmektedir (Bouchikhi, 2021). Uzun dönemli bulgular, uzaktan eğitim alan öğrencilerin eğitimin ilk yıllarında tam zamanlı lisans öğrencilerine göre önemli ölçüde daha düşük puanlara sahip olduğunu göstermektedir (Fojtik, 2018). Çevrim içi değerlendirmedeki zorluklar, eğitim ve öğrenciler arasındaki fiziksel mesafe, teknoloji kullanma zorunluluğundan kaynaklanan uyarlamalar, iş yükü ve zaman yönetimi sorunları ve çeşitli değerlendirme verileri toplama ve geri bildirim sağlama ihtiyacını içerir (Kearns, 2012).

Uzaktan Eğitimde Memnuniyet

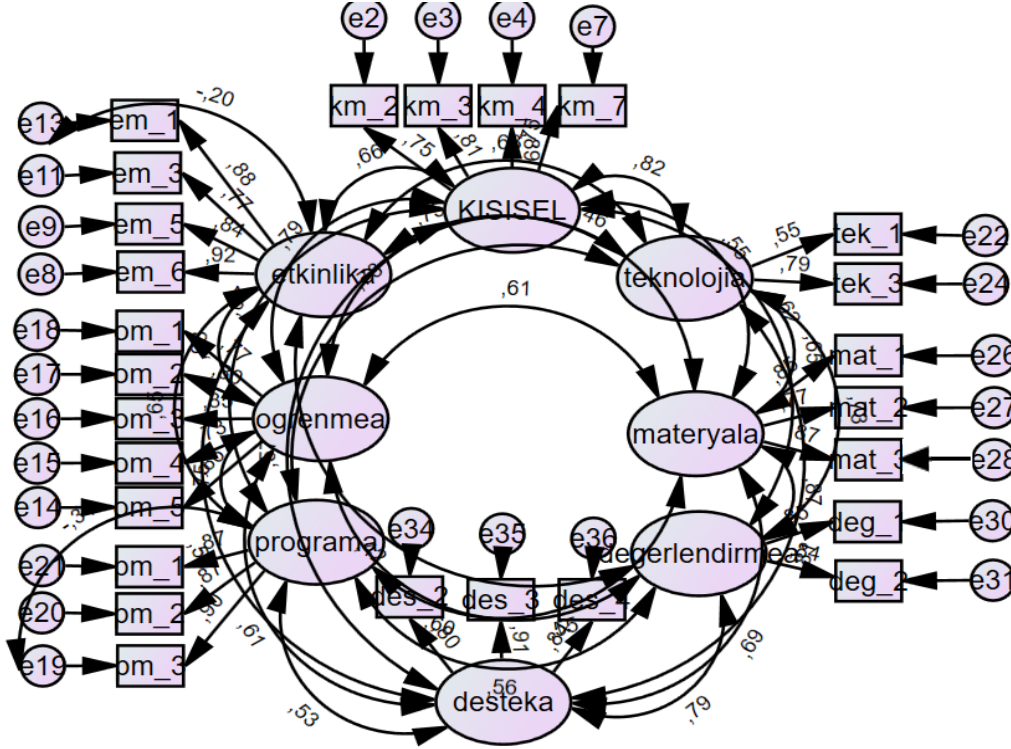
Uzaktan eğitimde üniversite öğrencileri ders planlarken ve yürütürken kaygı yaşamaktadırlar. Bununla birlikte öz disiplinli öğrenciler, uzaktan eğitimin zorluklarıyla daha iyi başa çıkarken öz disiplini olmayan öğrenciler uzaktan eğitimde sıklıkla zorluk yaşamaktadırlar (Demirbilek, 2021). Buna karşın uzaktan eğitim kurslarının öğrenmede ilginç ve etkili olduğu ve uzaktan eğitim yoluyla ortak ders almanın avantajlı olduğunu da ifade edilmektedir (Talan, 2021). Diğer bir ifadeyle uzaktan eğitimin yararlı ve esnek bir öğrenme şekli olarak algılandığı sürece, öğrenciler çevrim içi eğitimden memnun kalacaklardır (Sahin & Shelley, 2008). Fakat eğitim kaynaklarının eksikliği gibi bazı olumsuz faktörler, öğrencilerin memnuniyet derecesini azaltmaktadır (Zhou, vd., 2022). Avantaj, dezavantaj ve memnuniyete ilişkin değerlendirmeler yapılırken eğitim alan ve verenlerin yaşları, bilgisayar kullanım düzeyleri ve günlük bilgisayar kullanım süreleri de belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmelidir (Talan, 2021).

YÖNTEM

Çalışma hem öğrencilerinin pandemi döneminde üniversite tarafından sunulan uzaktan eğitim sürecinde uygulanan eğitim-öğretim programına, akademisyenler tarafından paylaşılan ders materyallerine, ders değerlendirme yöntemlerine, uzaktan eğitim teknolojisine ve bu süreçte üniversite tarafından sunulan teknolojik destek hizmetlerine ilişkin algılarını hem de uzaktan eğitim sistemine ilişkin kişisel (teknolojinin sunduğu eğitim-öğretim kolaylıklarına ilişkin), etkililik (dersin amacına ulaşma düzeyine ilişkin) ve öğrenme (öğrenmenin gerçekleşme düzeyine ilişkin) memnuniyeti düzeylerini ölçmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında 5'li likert tipi sorulardan oluşan anket kullanılmıştır. Araştırma için Eygü & Karaman (2013) tarafından oluşturulan 8 boyutta 34 ifade içeren Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları ölçeği uyarlanarak kullanılmıştır. Anket 2020-2021 akademik yılında, Pamukkale Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümünde öğrenim gören öğrencilere e-posta yolu ile gönderilmiş ve üç hatırlatma mesajının ardından veriler toplanmıştır. Söz konusu süreçte derslere aktif şekilde katılan 191 öğrenciye ulaşılmış olup 36 anket kapsam dışı bırakılmıştır. 155 katılımcının verileri analize dâhil edilmiştir.

Bazı uyarlamalar yapıldıktan sonra, 14 demografik sorudan ve 8 boyutta 36 ifadeden oluşan ölçek öğrencilere uygulanmış olup elde edilen veri setine AMOS 24 aracılığı ile doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA; önceden oluşturulan bir model aracılığıyla gözlenen değişkenlerden yola çıkarak gizli değişken oluşturmaya yönelik bir işlem olup önceden belirlenmiş bir yapının doğrulanmasını amaçlamaktadır (Aytaç & Öngen, 2012). Ayrıca DFA tekniği kullanılarak belirlenen k sayıda faktöre katkıda bulunan değişken gruplarının bu faktörler ile yeterince temsil edilip edilmediği ortaya konur (Özdamar, 2013). Bu bağlamda yapılan DFA testi sonucunda standartlaştırılmış regresyon yük değerleri 0,60'ın altında kalan, farklı boyutlardan 10 ifade değerlendirme dışında bırakılmıştır. Ayrıca değerlendirme dışı bırakılan ifadeler incelendiğinde söz konusu ifadelerin normal dönem uzaktan eğitim sürecini ölçen,

pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim sürecinde anlamlılığını yitiren ifadeler olduğu görülmüştür. Ayrıca DFA uyum iyiliği değerleri şu şekildedir: CMINE: 1,847; GFI: 0,820; RFI: 0,852; CFI: 0,925; RMSA: 0,074. Doğrulayıcı faktör analizi uyum iyiliği sonuçları incelendiğinde ölçek yeterliliği kabul edilmiş olup doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Pamukkale Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümü öğrencilerinin pandemi dönemi uzaktan eğitim süreci faktörlerine ilişkin algılarını ve eğitim sistemine ilişkin memnuniyet düzeylerini ölçmek amacıyla yapılan bu çalışmada 4 temel hipotez ve bu hipotezlere bağlı olarak 10 alt hipotez oluşturulmuştur. Söz konusu hipotezler aşağıdaki gibidir;

- H₁: Öğrencilerin kişisel memnuniyet düzeyleri genel memnuniyet düzeyini etkiler.
- H₂: Öğrencilerin etkinlik memnuniyet düzeyleri genel memnuniyet düzeylerini etkiler.
- H₃: Uzaktan Eğitim sürecinin bileşenlerinin kişisel memnuniyete etkisi vardır.
- H_{3a}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden program değerlendirilmesi boyutunun kişisel memnuniyete etkisi vardır.
- H_{3b}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden teknoloji boyutunun kişisel memnuniyete etkisi vardır.
- H_{3c}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden materyal boyutunun kişisel memnuniyete etkisi vardır.
- H_{3d}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden değerlendirme boyutunun kişisel memnuniyete etkisi vardır.

- H_{3e}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden destek hizmetleri boyutunun kişisel memnuniyete etkisi vardır.
- H₄: Uzaktan Eğitim sürecinin bileşenlerinin etkililik memnuniyetine etkisi vardır.
- H_{4a}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden program değerlendirilmesi boyutunun etkililik memnuniyete etkisi vardır.
- H_{4b}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden teknoloji boyutunun etkililik memnuniyetine etkisi vardır.
- H_{4c}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden materyal boyutunun etkililik memnuniyetine etkisi vardır.
- H_{4d}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden değerlendirme boyutunun etkililik memnuniyetine etkisi vardır.
- H_{4e}: Uzaktan Eğitim süreci bileşenlerinden destek hizmetleri boyutunun etkililik memnuniyetine etkisi vardır.

Araştırmanın problemine uygun geliştirilen hipotezlerin testi için yapısal eşitlik yol analizi (YEM) yöntemi uygulanmıştır. Pandemi döneminde uygulanan acil uzaktan eğitim süreci birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bunlar, öğrencilerin internet erişim imkanlarının yetersizliği, uygun bir bağlanma cihazına sahip olup olmadıkları gibi eğitim-öğretimi doğrudan etkileyen teknik sorunlar, eğitimin bir parçası olan öğrenci ile öğretmenin bir arada olma gerekliliği hususunda tanınan ve öğrencilerin dersi istedikleri zaman kayıttan izleme imkânı sunan esneklik gibi yöntemsel sorunlar olarak sıralanabilir. Tüm bu değişkenlerin uzaktan eğitime ilişkin öğrenci memnuniyet algılarını doğrudan etkilediği düşünüldüğünden durum tespiti yapmak için demografik soruların yanı sıra bazı açıklayıcı sorular geliştirilmiş olup söz konusu değişkenler ile öğrenme, etkililik, kişisel memnuniyet boyutları arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, farklı memnuniyet boyutlarına ilişkin algıların cinsiyete, bulunduğu sınıfa, bağlantı cihazının türüne, bağlantı sorunu yaşama sıklığına ve dersi takip etme şekline göre değişip değişmediği araştırma soruları olarak belirlenmiştir. Söz konusu araştırma sorularının analizi için T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi teknikleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma amacından yola çıkarak yapılan bu çalışmaya katılan turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin profillerine ilişkin bulgular Tablo 1'de gösterilmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf, derse bağlanma aracı, bölgesel bağlantı sorunu, ders takip şekli, çalışma durumu, öğretim elamanının kamera açması yönünde görüşleri, internete bağlanma şekli, günlük internet kullanımı, bilgisayar kullanım düzeyi, salgın dönemi ders takip talebi, uygun çalışma ortamı, eğitim yeterliliği ve salgın sonrası ders takip talepleri doğrultusunda bilgiler derlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Uzaktan Eğitim Süreci Bileşenlerine İlişkin Sayısal Veriler

Değişkenler		n	%	Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	98	63,2	İnternete Bağlanma Şekli	Ev İnterneti	38	24,5
	Erkek	57	36,8		Mobil İnternet	117	75,5
	Toplam	155	100		Toplam	155	100
Sınıf	1. Sınıf	43	27,7	Günlük İnternet Kullanımı	Günde 1-2 Saat	26	16,8
	2. Sınıf	36	23,2		Günde 3-4 Saat	48	31,0
	3. Sınıf	36	23,2		Günde 5-6 Saat	37	23,9
	4. Sınıfı	40	25,8		Günde 7 Saat +	44	28,4
	Toplam	155	100,0		Toplam	155	100,0
Derse Bağlanma (Erişim) Aracı	Bilgisayar	103	66,5	Bilgisayar (Teknoloji) Kullanım Düzeyi	Temel Düzey	31	20,0
	Akıllı Telefon	51	32,9		Orta Düzey	88	56,8
	Tablet	1	0,6		İleri Düzey	36	23,2
	Toplam	155	100		Toplam	155	100
Bölgesel Bağlantı Sorunu	Hiçbir Zaman	18	11,6	Salgın Dönemi Ders Takip Talebi (Tercih)	Yüz Yüze	34	21,9
	Bazen	95	61,3		Uzaktan	62	40,0
	Sıklıkla	42	27,1		Hibrit	59	38,1
	Toplam	155	100		Toplam	155	100
Ders Takip Şekli	Canlı	43	27,7	Uygun Çalış Ortamı	Evet	118	76,1
	Kayıttan	112	72,3		Hayır	37	23,9
	Toplam	155	100		Toplam	155	100
Bir işte Çalışma Durumu	Evet	63	40,6	Eğitim Yeterliliği	Evet	30	19,4
	Hayır	92	59,4		Hayır	125	80,6
	Toplam	155	100		Toplam	155	100
Öğr. Elemanı Kamerası Açmalı mı?	Evet	71	45,8	Salgın Sonrası Ders Takibi (Tercih)	Yüz Yüze	107	69,0
	Hayır	84	54,2		Uzaktan	10	6,5
	Toplam	155	100		Hibrit	38	24,5
				Toplam	155	100	

Bu bilgiler ışığında araştırmaya katılan öğrencilerin %63,2'si kadın, %36,8'i ise erkek olup, %27,7'si 1. Sınıf, %23,2'si 2. Sınıf, %23,2'si 3. Sınıf ve %25,8'in ise 4. Sınıf olduğu tespit edilmiş olup araştırmanın sınıflara göre dengeli bir dağılım gösterdiği gözlenmektedir. Tablo 1'e göre anketi cevaplayan öğrencilerin büyük çoğunluğu %66,5 ile derse bilgisayar ile bağlanmaktadır. Katılımcıların %61,3'ü derse bağlanırken sorun yaşarken, %27,1'i sıklıkla ve %11,6'sı hiçbir zaman sorun yaşamadığını belirtmiştir.

Ders takip durumuna bakıldığında %72,3 gibi belirgin bir çoğunluğun dersleri kayıttan (asen kron) takip ettiği tespit edilmiştir. İlgili öğrencilerin çalışma durumu

incelendiğinde ise %59,4'ünün bir işte çalıştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların “Öğretim elemanın ders esnasında kamerasını açması benim için önemlidir” ifadesine %54,2 ile hayır cevabı vermiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu olan %75,5'i derse mobil internet ile bağlanmaktadır. Öğrencilerin günlük internet kullanım düzeyleri farklılık göstermekte, %31'i günde 3-4 saat kullanırken, %28,4'ü 7 saat ve üstü kullanmakta, üçüncü en yüksek olan kitle ise 5-6 saat arasında internet kullanmaktadır. Diğer taraftan 1-2 saat kullanım ile en düşük kullanım düzeyine sahip öğrencilerin oranı %16,8'dir. Öğrencilerin bilgisayar kullanım düzeyleri %80 ile orta ve ileri düzeyde olup geriye kalan %20 temel düzeyde bilgiye sahip görünmektedir. Katılımcıların %40'ı salgın döneminde dersleri uzakta, %38,1'i hibrit ve %21,9'u yüz yüze takip istemektedir. Öğrencilerin %76,1'i uygun çalışma ortamına sahip iken geriye kalan öğrencilerin uygun çalışma ortamlarının olmadığı görülmektedir. Öğrenciler %80,6 gibi büyük bir farkla aldıkları eğitimi yeterli bulmamaktadırlar. Ayrıca salgın sonrası eğitim talebi olarak %69'u yüz yüze, %24,5'i hibrit ve 6,5'i uzaktan eğitimi önermektedir.

Katılımcıların kişisel, etkililik ve öğrenme memnuniyeti boyutlarında yer alan ifadelerle ilişkin katılım düzeyleri Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablo 2'nin göstermiş olduğu veriler incelendiğinde katılımcıların *Kişisel Memnuniyet* boyutunda bulunan ifadelerle katılım düzeyleri, sırasıyla *uzaktan eğitim masraflarımın azalmasını sağlıyor* ($\bar{x}=3,66$), *istediğim yerden derse katılmamı sağlıyor* ($\bar{x}=3,41$) maddelerine yüksek düzeyde katıldıkları, *evde eğitim alabilme rahatlığı sağlıyor* ($\bar{x}=3,04$) ve *zaman tasarrufu sağlıyor* ($\bar{x}=2,99$) maddelerinde ise orta düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Aynı tabloda yer alan *Etkililik Memnuniyeti* boyutunda maddelere katılım düzeyleri sırasıyla, *bana dersi veren öğretim elemanı ile daha samimi iletişim kurabiliyorum* ($\bar{x}=2,03$), *bana etkili bir öğrenme ortamı sağladığımı düşünüyorum* ($\bar{x}=2,03$), *daha etkin bir öğrenci olduğumu düşünüyorum* ($\bar{x}=1,94$) ve *geleneksel eğitimden etkili olduğumu düşünüyorum* ($\bar{x}=1,75$) ile düşük düzeyde katılım olduğu görülmektedir.

Tablo 2'de yer alan son boyut *Öğrenme Memnuniyeti* olup, bu boyutta yer alan maddelere katılım düzeyleri şu şekilde sıralanmaktadır; *uzaktan eğitim esnasında öğretim elemanından daha rahat dönüt alabildiğimi düşünüyorum* ($\bar{x}=2,66$), *öğrencinin kendi hızında öğrenmesini sağladığımı düşünüyorum* ($\bar{x}=2,61$), *derslerin içeriğini öğrenme için yeterli buluyorum* ($\bar{x}=2,35$) ve son olarak *öğretim uygulamaları açısından öğrenciyi daha aktif hale getirir* ($\bar{x}=2,09$) ile düşük düzeyde bir katılım göze çarpmaktadır.

Ölçekte yer alan *Kişisel, Etkililik ve Öğrenme Memnuniyeti* boyutları değerlendirildiğinde *Kişisel Memnuniyet* boyutunda öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin diğer boyutlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Özellikle *uzaktan eğitim masraflarımın azalmasını sağlıyor* maddesindeki katılım düzeyi ölçekteki en yüksek katılım düzeyi ile dikkat çekmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere öğrenciler uzaktan eğitimin kolay erişim ve ekonomik yönünü ön plana çıkarmaktadırlar.

Tablo 2. Katılımcıların Kişisel, Etkililik ve Öğrenme Memnuniyeti Değişkenlerine İlişkin Katılım Düzeyleri

Kişisel Memnuniyet			Etkililik Memnuniyeti		
	\bar{x}	s.s.		\bar{x}	s.s.
Uzaktan Eğitim,			Uzaktan Eğitim,		
İstediğim yerden derse katılmamı sağlıyor	3,41	1,257	Geleneksel eğitimden etkili olduğunu düşünüyorum	1,75	1,028
Zaman tasarrufu sağlıyor	2,99	1,400	Dersi veren öğretim elemanı ile daha samimi iletişim kurabiliyorum	2,03	1,066
Evde eğitim alabilme rahatlığı sağlıyor	3,04	1,386	Daha etkin bir öğrenci olduğumu düşünüyorum	1,94	1,112
Masraflarımın azalmasını sağlıyor	3,66	1,286	Bana etkili bir öğrenme ortamı sağladığımı düşünüyorum	2,03	1,066
Öğrenme Memnuniyeti					
Öğrencinin kendi hızında öğrenmesini sağladığını düşünüyorum.	2,61	1,282			
Öğretim uygulamaları açısından öğrenciyi daha aktif hale getirir	2,09	1,107			
Derslerinin içeriğini öğrenme için yeterli buluyorum	2,35	1,188			
Esnasında öğretim elemanından daha rahat dönüt alabildiğimi düşünüyorum	2,66	1,208			
Verilen dersi daha iyi anlayıp öğrenebildiğimi düşünüyorum	2,06	1,164			

Katılımcıların bağımsız değişkenlere ilişkin katılım düzeyleri Tablo 3'te gösterilmiştir. Buna göre *Program Değerlendirilmesi* boyutunda yer alan maddelere katılım düzeyleri; *Turizm Rehberliği bölümü uzaktan eğitim derslerinin işleniş programının amacına uygun* (\bar{x} =2,63), *uzaktan eğitim ders içerikleri turizm rehberliği öğreniminin pekiştirilmesine katkı sağlıyor* (\bar{x} =2,32) ve *uzaktan eğitim uygulama süreci iyi tasarlanmış* (\bar{x} =2,28) ile düşük katılım göstermiştir. Tablo 3'e göre *Teknoloji* boyutunda iki madde bulunmaktadır. Bu maddelere katılım düzeyleri sırasıyla; *uzaktan eğitim sürecinde sistem üzerinden turizm rehberliği bölümü ders içeriklerine rahatlıkla erişebildim* (\bar{x} =3,10) orta düzeyde katılım ve *uzaktan eğitim sistemine erişimde problemler yaşamadım* (\bar{x} =1,92) ise düşük düzeyde belirlenmiştir.

Diğer bir boyut olan *Materyal* boyutunda ise üç madde bulunmaktadır. İfadelere katılım düzeyleri ise sırasıyla *ders kaynakları güncel bilgileri kapsamaktaydı* (\bar{x} =3,57) ile yüksek düzeyde, *uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanı tarafından yüklenen materyaller yeterince bilgilendiriciydi* (\bar{x} =3,32) ve *ders kaynaklarında rehberlik mesleği için kazandırılacak bilgi, beceri ve davranışları içeren amaçlar belirtilmişti* (\bar{x} =3,09) ile orta düzeyde katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. *Değerlendirme* boyutunda iki madde yer almakta olup sırasıyla; *uzaktan eğitim sürecindeki sınavlardaki sorular ders içerikleriyle tutarlıydı* (\bar{x} =3,81) ve *uzaktan eğitim sürecindeki sınavlar öğrendiklerimi değerlendirecek nitelikteydi* (\bar{x} =3,34)

ile yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Sınav sistemine ilişkin öğrenci memnuniyet düzeylerinin yüksek olmasının sınavın niteliğinden ziyade çevrim içi sınav yönteminin esnekliğinin öğrencilere sunduğu yan kazanımlara dayandığı düşünülmektedir. Öyle ki pandemi döneminde çevrim içi yapılan ders değerlendirme sınavlarının yüz yüze eğitim-öğretim dönemi uygulamalarına kıyasla sınav ilkelerine uygunluğunun tartışmalı olduğu görülmektedir (Kim vd., 2008).

Tablo 3. Katılımcıların Bağımsız Değişkenlere İlişkin Katılım Düzeyleri

	İfadeler	\bar{x}	s.s.		\bar{x}	s.s.	
Program Değerlendirilmesi	Rehberlik bölümü uzaktan eğitim derslerinin işleniş programının amacına uygun	2,63	1,152	Değerlendirme	Uzaktan eğitim sürecindeki sınavlardaki sorular ders içerikleriyle tutarlıydı	3,81	1,183
	Uzaktan eğitim ders içerikleri rehberlik öğreniminin pekiştirilmesine katkı sağlıyor.	2,32	1,098		Uzaktan eğitim sürecindeki sınavlar öğrendiklerimi değerlendirecek nitelikteydi.	3,34	1,235
	Uzaktan eğitim uygulama süreci iyi tasarlanmış.	2,28	1,080	Destek Hizmetleri	Derslerle ilgili problem yaşadığımda gerekli desteği alabildim.	2,90	1,189
Teknoloji	Uzaktan eğitim sistemine erişimde problemler yaşamadım.	1,92	1,057	Destek Hizmetleri	Derslerle ilgili talep ve önerilerimi iletebildim	3,05	1,186
	Uzaktan eğitim sürecinde sistem üzerinden rehberlik bölümü ders içeriklerine rahatlıkla erişebildim	3,10	1,155		Gerektiğinde derslerin ilgili öğretim elemanları ile iletişime geçebildim.	3,59	1,236
Materyal	Uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanı tarafından yüklenen materyaller yeterince bilgilendiriciydi	3,32	1,099				
	Ders kaynaklarında rehberlik mesleği için kazandırılacak bilgi, beceri ve davranışları içeren amaçlar belirtilmişti.	3,09	1,159				
	Ders kaynakları güncel bilgileri kapsamaktaydı	3,57	1,057				

Tablo 3'te yer alan son boyut *Destek Hizmetleri* olup, burada yer alan üç madde sırasıyla *gerektiğinde derslerin ilgili öğretim elemanları ile iletişime geçebildim* ($\bar{x} = 3,59$) yüksek düzeyde katılım göstermiş. *Derslerle ilgili talep ve önerilerimi iletebildim* ($\bar{x} = 3,05$) ve *derslerle ilgili problem yaşadığımda gerekli desteği alabildim* ($\bar{x} = 2,90$) ile düşük düzeyde katılım göstermiştir.

Tablo 4'te katılımcıların kişisel, etkililik ve öğrenme memnuniyetlerinin cinsiyet, sınıf, bağlanma cihazı, ders izleme şekline ve bağlantı sorunu yaşama durumuna göre değişip değişmediği One Way ANOVA ve T Testi analizleri ile ortaya konmuştur. Buna göre; cinsiyet değişkeni ile etkililik memnuniyeti ($p = 0,000 < 0,001$) ve öğrenme memnuniyeti ($p = 0,010 < 0,050$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu buna karşın kişisel memnuniyetin ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit

edilmiştir. Söz konusu farklılıklar incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilen her iki değişkene ilişkin katılımcıların düşük düzeyde katılım göstermesine karşın erkeklerin kadınlara oranla nispetten daha yüksek etkililik ve öğrenme memnuniyeti düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Diğer taraftan anlamlı bir farklılık gözlenmeyen kişisel memnuniyet düzeylerinin ise etkililik ve öğrenme memnuniyetlere göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ayrıca istatistiki açıdan anlamlı farklılık tespit edilmemiş olmasına rağmen erkeklerin uzaktan eğitime ilişkin kişisel memnuniyet düzeylerinin de kadınlara oranla daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 4. One Way ANOVA T Testi Analizi Sonuçları

Faktörler	n	Kişisel Memnuniyet			Etkililik Memnuniyeti			Öğrenme Memnuniyeti			
		X	F	T/P	X	F	T/P	X	F	T/P	
Cinsiyet	Kadın	98	3,09	0,052	0,82	1,85	14,531	0,000***	2,27	6,779	0,010*
	Erkek	57	3,58			2,10			2,51		
Sınıf	1. Sınıf	43	3,63a	3,995	0,009*	1,94	1,088	0,356	2,58	2,429	0,068
	2. Sınıf	36	3,21			1,95			2,32		
	3. Sınıf	36	2,78b			1,74			2,00		
	4. Sınıf	40	3,39			2,12			2,47		
Cihaz	Bilgisayar	104	3,49	5,286	0,023*	2,07	4,275	0,040*	2,49	0,355	0,552
	Telefon	51	2,84			1,67			2,08		
İzleme Şekli	Canlı	43	3,59	1,853	0,175	2,31	5,966	0,016*	2,65	1,358	0,246
	Kayıttan	112	3,15			1,80			2,24		
Bağlantı Sorunu	Hiç	18	3,85a	4,234	0,016*	2,36a	3,164	0,045*	2,91a	4,634	0,011*
	Bazen	95	3,31b			1,96			2,37		
	Sıklıkla	42	2,95b			1,72b			2,07b		

Diğer bir demografik değişken olan sınıf değişkeni ile memnuniyet bağımlı değişkenleri arasındaki farklılık ilişkisi incelendiğinde sınıf değişkeni ile sadece kişisel memnuniyet ($p=0,009<0,050$) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu, diğer değişkenler olan etkililik ve öğrenme memnuniyetlerinin öğrencilerin hangi sınıfta olduğuna göre değişmediği gözlenmiştir. Bu noktada öğrencilerin sınıfı ile kişisel memnuniyet düzeyleri arasındaki farklılığın 1. Sınıf öğrencileri ile 2, 3 ve 4. Sınıf öğrencileri arasında yoğunlaştığı gözlenmiştir. Katılım düzeyleri incelendiğinde en yüksek memnuniyet düzeyine 1. Sınıf öğrencileri ($\bar{x} = 3,63$) ve son sınıf öğrencilerinin ($\bar{x} = 3,39$) sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu durumun; 1. sınıflarda yüz yüze eğitim deneyiminin olmayışı, mezuniyet evresine gelmiş olan 4. Sınıflarda ise maliyetlerin düşmesi ve mezuniyet imkânının görece olarak rahatlamış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer taraftan yüz yüze eğitimin öğrencilerin sosyal hayatı üzerinde oluşturmuş olduğu imkanların bir anda ortadan kalkması yüz yüze eğitim deneyimine sahip olan 2 ($\bar{x} = 3,21$) ve 3. Sınıf ($\bar{x} = 2,78$) öğrencilerinde diğerlerine oranla daha düşük memnuniyet oluşturmuştur.

Tablo 4'te yer alan, katılımcıların uzaktan eğitime bağlanma cihazı ile memnuniyet değişkenleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde, katılımcıların tercih ettikleri bağlanma cihazı ile kişisel memnuniyet ($p=0,023<0,050$) ve etkililik memnuniyeti ($p=0,040<0,050$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş olup, öğrenme memnuniyeti ile katılımcıların tercih ettiği bağlanma cihazları arasında bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Bu noktada tercih ettikleri bağlanma cihazlarının akıllı telefon ($\bar{x}= 2,08$) veya bilgisayar ($\bar{x}= 2,49$) olması fark etmeksizin uzaktan eğitimde öğrenme memnuniyetlerinin çok düşük olduğu göze çarpmaktadır. Diğer taraftan bir bilgisayarla derse bağlananların hem kişisel ($\bar{x}= 3,49$) hem de etkililik ($\bar{x}= 2,07$) memnuniyetlerinin akıllı telefonla bağlanana göre daha yüksek olduğu, bu durumun da farklılığın yoğunlaştığı nokta olarak ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Söz konusu durum birkaç gerekçeyle açıklanabilir; 1- bilgisayar ekranının akıllı telefon ekranına kıyasla daha büyük olmasının ders takibini kolaylaştırması ve dersin daha verimli bir şekilde takip edilmesine olanak sağlaması; 2- dersi bilgisayardan takip etmekle akıllı telefon aracılığı ile takip etmek arasında ön hazırlık ve derse hazır bulunuşluk düzeyi açısından önemli bir fark olması, özellikle bilgisayardan dersi takip etmek için öncelikle uygun bir ortam oluşturulmasının gerekliliği, dolaylı olarak öğrencinin ders takibine ve dersin etkililiğine ilişkin daha yüksek memnuniyet düzeyine sahip olmasına katkı sağlamıştır.

Tablo 4'te yer alan diğer bir değişken ise katılımcıların dersi izleme şekline göre memnuniyet düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını göstermektedir. Buna göre öğrencilerin dersi kayıttan veya canlı olarak takip etmesinin sadece etkililik memnuniyeti ($p=0,016<0,050$) değişkeni ile anlamlı bir farklılık oluşturduğu, öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin kişisel ve öğrenme memnuniyetlerinin ise dersi izleme şekillerine göre değişmediği tespit edilmiştir. Özellikle uzaktan eğitim sisteminin sunmuş olduğu imkânlar dâhilinde dersin canlı, eş zamanlı takip edilmesinin kayıttan takip edilmesine oranla daha yüksek bir öğrenme memnuniyeti oluşturmaya karşın her iki yöntem ile takip edilen derslere ilişkin öğrenme memnuniyetinin 3 ortalama değerinin altında kaldığı görülmektedir. Kısaca öğrencilerin dersi izleme şekli ne olursa olsun genel olarak öğrenme memnuniyetlerinin düşük olduğu şeklinde yorumlanmalıdır. Kişisel memnuniyet ile izleme şekli arasındaki değerler incelendiğinde görece olarak dersi canlı ($\bar{x}= 3,59$) takip eden öğrencilerin kayıttan ($\bar{x}= 3,15$) takip eden öğrencilere oranla daha yüksek kişisel memnuniyet düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Bu noktada uzaktan eğitim sisteminin öğrencilere sunmuş olduğu zaman ve maliyet kolaylıklarına rağmen dersi canlı takip etme ihtiyaçlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. İlaveten anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilen etkililik memnuniyeti ile dersi takip etme şekilleri arasındaki farklılık analizi sonuçlarına göre söz konusu farklılığın dersi canlı ($\bar{x}= 2,31$) takip edenlerle ($\bar{x}= 1,80$) kayıttan takip edenler arasında gerçekleştiği gözlenmektedir. Söz konusu farklılık canlı ve eş zamanlı takip edilen derslerin öğretim elemanı ve diğer öğrencilerle etkileşim imkânı sunması, kayıttan takip edildiğinde bu etkileşimin gerçekleşmemesinin etkililik memnuniyeti üzerinde anlamlı bir farklılık ortaya koymasına gerekçe olarak söylenebilir. Diğer taraftan, katılımcıların ifadelerine katılım

düzeylerinin ortalaması incelendiğinde uzaktan eğitimde ders takip etme şekilleri ne olursa olsun etkililik memnuniyetlerinin çok düşük olduğunu göstermektedir. Derslerin bir sınıf ortamında işlenmesinin sunmuş olduğu etkileşim imkânları ile kıyaslandığında uzaktan eğitim her şekilde etkililik memnuniyeti üzerinde önemli bir memnuniyetsizlik oluşturmuş.

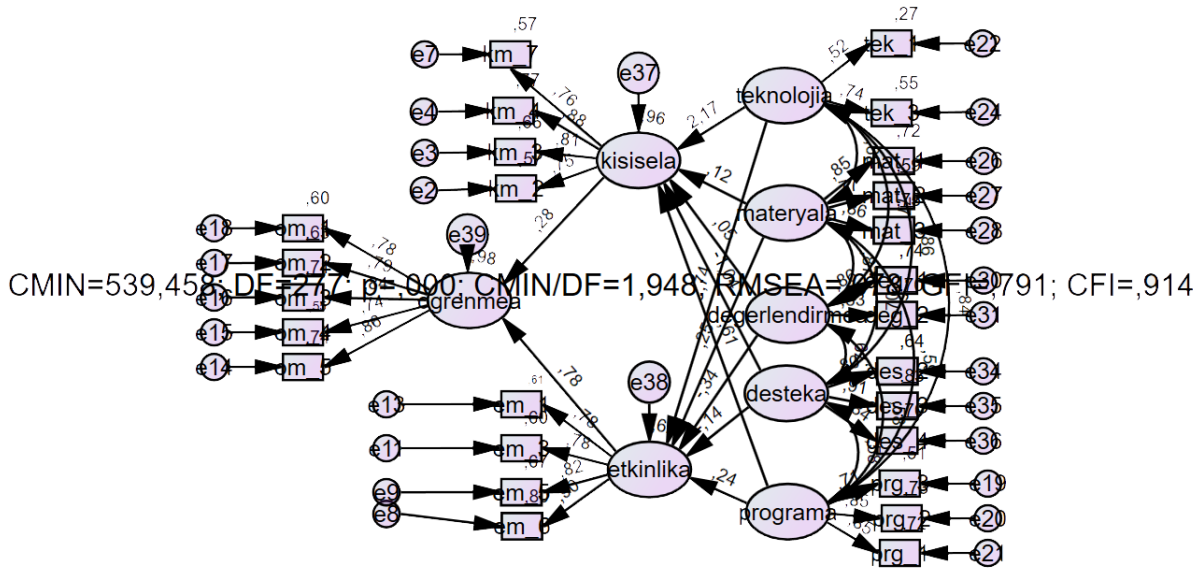
Son olarak Tablo 4'te katılımcıların bağlantı sorunu yaşayıp yaşamamasına göre memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ortaya konmuştur. Buna göre öğrencilerin bağlantı sorunu yaşama sıklığı ile kişisel ($p=0,016<0,050$), etkililik ($p=0,045<0,050$) ve öğrenme ($p=0,011<0,050$) memnuniyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu farklılığın üç memnuniyet düzeyinde de aynı gruplar arasında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Sonuçlar detaylı incelendiğinde her bir memnuniyet düzeyi için farklılığın hiç bağlantı sorunu yaşamayanlar ile hangi sıklıkta olursa olsun bağlantı sorunu yaşayanlar arasında gerçekleştiği görülmektedir. Uzaktan eğitimde en önemli ihtiyacın internet bağlantı hızı ve bağlantı sürekliliği olduğu düşünüldüğünde söz konusu sonuçlar beklenen sonuçlar olarak yorumlanabilir. Ayrıca hiç derse bağlanma sorunu yaşamayan öğrencilerin diğerlerine oranla her grup için memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu, bağlantı sorunu sıklığı arttıkça memnuniyet düzeylerinin düştüğü gözlenmiştir.

Hipotez Testi

Yapısal eşitlik modellemesi birçok değişken arasında belirlenen ilişkileri eş zamanlı olarak analiz etmek amacıyla yaygın olarak kullanılmaktadır. Yapısal eşitlik modellemesi kendi içerisinde birçok yöntem barındırarak geniş çaplı bir model olmasının yanı sıra en yaygın kullanılan yöntemlerin doğrulayıcı faktör ve yol analizi olduğu göze çarpmaktadır. Son zamanlarda, yapısal modelleme olan yol analizi ile ölçme modellemesi olan doğrulayıcı faktör analizini birleştiren hibrit modeller incelenmeye başlanmıştır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde söz konusu çalışma hibrit bir yapısal eşitlik modellemesi olarak nitelendirilebilir. Pamukkale Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümü öğrencilerinin pandemi döneminde üniversite tarafından uygulanan uzaktan eğitim süreci faktörlerine ilişkin algılarını ve eğitim sürecine ilişkin memnuniyet düzeylerini ölçmek amacıyla yapılan bu çalışmada amaca uygun verilerin toplanması için kullanılan ölçeğe ilişkin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları çalışmanın yöntemi bölümünde verilmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezlerin testi için ise yapısal eşitlik modelli yol analizi yöntemi kullanılmış olup değişkenler arasında tanımlanan ilişkilerin analizine ilişkin sonuçlar Şekil 2' de sunulmuştur.

Şekil 2 incelendiğinde yapısal eşitlik modelinin; öğrencilerin uzaktan eğitim sistemi bileşenlerine (ders programı, paylaşılan materyaller, ders değerlendirme yöntemi, uzaktan eğitim teknolojisi ve destek hizmetleri) ilişkin algılarının kişisel uyum memnuniyetleri ve etkililik memnuniyetleri algıları üzerinde etkisi olduğu ve öğrencilerin kişisel memnuniyet ile etkililik memnuniyeti algılarının öğrenme memnuniyetleri üzerindeki bir etkisinin olduğu modeli üzerine oluşturulduğu

görülmektedir. Bu bağlamda yapılan analize ilişkin değerlendirme yapıldığında, yol analizi uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Yapısal Eşitlik Modellemesi Yol Analizi Sonuç Diyagramı

Ayrıca araştırmanın 4 temel 10 alt hipotezine ilişkin sonuçlar ise tablo 5'te gösterilmiştir. Tablo 5'te yer alan sonuçlara göre H₁ ve H₂ kabul edilirken, H₃, H₄ ve bu hipotezlere bağlı tüm alt hipotezlerin desteklenmediği görülmektedir.

Tablo 5. Hipotez Testi Sonuçları

			Estimate	S.E.	C.R.	P	Hipotez		
Kişisel	<---	Teknoloji	3,786	3,066	1,235	,217	H _{4a}	H ₄	Ret
Kişisel	<---	Materyal	,120	,479	,250	,803	H _{4b}		Ret
Kişisel	<---	Değerlendirme	,044	,550	,079	,937	H _{4c}		Ret
Kişisel	<---	Destek	-1,043	,955	-1,092	,275	H _{4d}		Ret
Kişisel	<---	Program	-,755	1,181	-,640	,522	H _{4e}		Ret
Etkinlik	<---	Teknoloji	1,297	,608	2,132	,033	H _{3a}	H ₃	Ret
Etkinlik	<---	Materyal	,262	,244	1,073	,283	H _{3b}		Ret
Etkinlik	<---	Değerlendirme	-,317	,282	-1,123	,262	H _{3c}		Ret
Etkinlik	<---	Destek	-,138	,220	-,628	,530	H _{3d}		Ret
Etkinlik	<---	Program	,296	,269	1,100	,271	H _{3e}		Ret
Öğrenme	<---	Kişisel	,294	,064	4,588	***		H ₁	Kabul
Öğrenme	<---	Etkinlik	,819	,074	11,022	***		H ₂	Kabul

Hem yol analizi diyagramı hem de hipotez testi sonuçları göstermektedir ki öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin memnuniyetlerinin yüksek olduğu, bu memnuniyet düzeylerine uzaktan eğitime ilişkin kişisel ve öğrenme memnuniyetlerinin etki ettiği görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin kişisel memnuniyet düzeyleri yükseldikçe öğrenme

memnuniyetlerinin arttığı ayrıca etkililik memnuniyetleri yükseldikçe öğrenme memnuniyetlerinin yükseldiği tespit edilmiştir. Uzaktan eğitim sürecinin asıl bileşenleri olan ders programlarının tasarımı, paylaşılan materyaller, değerlendirme süreçleri, teknolojinin kendisi ve üniversite tarafından sunulan destek hizmetlerine ilişkin memnuniyet algıları düşük olmasına karşın öğrenme memnuniyetlerinin yüksek olmasının teknolojinin sunmuş olduğu konfor, düşük maliyet vb. yan faydalardan kaynaklı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Pamukkale Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği bölümü öğrencilerinin pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sistemine ilişkin algılarının ve memnuniyet düzeylerinin ölçülmesi amaçlanan bu çalışmada elde edilen veriler incelendiğinde, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kadın öğrencilerden oluştuğu, öğrenci oldukları sınıflar bazında değerlendirildiğinde katılımcıların sınıflar arasında eşit dağılım gösterdiği gözlenmektedir. Anketi cevaplayan öğrencilerin dersi takip etme araçları incelendiğinde çoğunluğun dersleri bilgisayar aracılığı ile takip ettiği ancak bu süreçte çoğunlukla mobil internet kullandıkları tespit edilmiştir. Bu noktada öğrencilerin herhangi bir mekâna bağımlı kalmaksızın mobil internet erişiminin elverdiği her yerde dersi takip edebildikleri görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların dersi eş zamanlı takip etmek yerine kayıttan (asen kron) takip etmeyi tercih ettikleri ayrıca katılımcıların yarıdan fazlasının pandemi döneminde bir işte çalışmayı tercih ettikleri görülmüştür. Uzaktan eğitim sisteminin öğrencilere dersi istediği saatte kayıttan takip etme imkânı sunuyor olması öğrencilere verimli saatlerini bir işte çalışarak değerlendirmelerine imkân sunduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada elde edilen verilerin önceki yapılan çalışmalarda (Sitosanova, 2021; Sadeghi, 2019; Tavukcu vd., 2011; Li vd., 2008) ortaya konan tespitlerle tam anlamıyla örtüştüğü göze çarpmaktadır. Öyle ki araştırmacıların tamamı uzaktan eğitimi; zamandan ve mekândan bağımsız bir şekilde eğitimin gerçekleşmesi olarak tanımlamaktadır. Ek olarak, bulgular göstermektedir ki öğrenciler uzaktan eğitimin, önceki araştırmalarda (Klisowska, 2021; Bouchikhi, 2021) ortaya konan, tüm zamansal ve fiziksel avantajlarından faydalanmışlardır.

Uzaktan eğitim sistemin sunmuş olduğu tüm imkânlardan faydalanmış olmalarına rağmen, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu pandemi döneminde uygulanan acil uzaktan eğitimi verimlilik açısından önemli ölçüde yetersiz bulmuş ve sorulduğunda yüz yüze eğitimi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Tüzün & Toraman'ın (2021) yapmış oldukları çalışmada katılımcıların uzaktan eğitimden genel olarak memnun olmadıkları, baskın bir çoğunluğunun yüz yüze eğitimi farklı eğitim çıktıları yönünden uzaktan eğitime tercih ettikleri gösterilmiştir ki benzer çalışmalarda benzer sonuçların tekrarlanması bulguların önemini gün yüzüne sermektedir. Bu bağlamda, 2022-2023 eğitim öğretim yılında, pandemi tam anlamıyla bitmemiş olsa da üniversitelerin yüz yüze eğitime geçmiş olması, bilimsel araştırmaların çıktılarının YÖK tarafından ne kadar önemsendiğini gözler önüne sermektedir.

Turizm Rehberliği öğrencilerinin pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim süreci bileşenlerinden öğretim elemanlarının uzaktan eğitim teknolojilerini kullanarak yapmış oldukları materyal paylaşımı ve yeterliliğine, uzaktan eğitim uzaktan sınav yöntemine ilişkin memnuniyet düzeyleri orta düzeyde, program, teknoloji, program değerlendirme, destek hizmetleri bileşenlerine ilişkin memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Buradan hareketle Turizm Rehberliği öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecine ilişkin hem kişisel ve etkililik hem de genel memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Öğrenme bileşenlerine ilişkin memnuniyet düzeyi düşük olan öğrencilerin genel memnuniyet düzeylerinin düşük olması olağandır.

Cinsiyet değişkeni ile memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde öğrencilerinin cinsiyetleri ile *etkililik ve öğrenme memnuniyetleri* arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilirken *kişisel memnuniyet* boyutu ile arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen her iki değişkene ilişkin katılımcıların düşük düzeyde katılım göstermesine karşın erkeklerin kadınlara oranla nispeten daha yüksek etkililik ve öğrenme memnuniyeti düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Diğer taraftan anlamlı bir farklılık gözlenmeyen kişisel memnuniyet düzeylerinin ise etkililik ve öğrenme memnuniyetlere göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ayrıca istatistiki açıdan anlamlı farklılık tespit edilmemiş olmasına rağmen erkeklerin uzaktan eğitime ilişkin kişisel memnuniyet düzeylerinin de kadınlara oranla daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu sonuçlar önceki çalışmalarla (Buluk & Eşitti, 2020; Başar, vd., 2019) karşılaştırıldığında sonuçların benzerlik gösterdiği göze çarpmaktadır. Öyle ki Başar, vd., (2019)'ne göre erkeklerin uzaktan eğitim algılarının kadın adaylara göre daha olumlu olduğu, Buluk & Eşitti'ye (2020) göre ise erkek öğrencilerin uzaktan eğitim ders memnuniyetlerinin daha fazla olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca öğrencilerin kişisel, etkililik ve öğrenme memnuniyetlerine ilişkin algılarının ortalamasının altında kalması, öğrencilerin pandemi döneminde uygulanan uzaktan eğitim sistemine ilişkin memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu göstermektedir. Karadağ & Yücel'in (2020) Türkiye genelindeki üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları araştırmada birçok öğrencinin uzaktan eğitim sürecinden memnun olmadığı sonucunu ortaya koyması yine bu çalışmanın sonuçlarının geçerliliğini ve güvenilirliğini güçlendirmektedir.

Sınıf değişkeni ile memnuniyet boyutları arasında anlamlı farklılık sadece kişisel memnuniyet düzeyleri arasında tespit edilmiştir. Öğrencilerin etkililik ve öğrenme memnuniyet düzeyleri sınıf değişkenine göre farklılaşmamıştır. Özellikle öğrencilerin öğrenme memnuniyetlerin hangi sınıfta oldukları fark etmeksizin düşük olması uzaktan eğitimin öğrenme-öğretme performansının düşüklüğünü gözler önüne sermektedir. Diğer taraftan tespit edilen farklılık en yoğun olarak 1. sınıf öğrencileri ile 2, 3 ve 4. Sınıf öğrencileri arasında görülmüştür. En yüksek memnuniyet düzeyine 1. sınıf öğrencileri ve son sınıf öğrencileri sahiptir. Söz konusu durumun; 1. sınıflarda yüz yüze eğitim deneyiminin olmayışı, mezuniyet evresine gelmiş olan 4. Sınıflarda ise maliyetlerin düşmesi ve mezuniyet imkânının görece olarak rahatlamış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca yüz yüze eğitimin ortadan

kalkması 2 ve 3. Sınıf öğrencilerinde sosyal hayat imkânlarının eksikliği nedeniyle düşük memnuniyet oluşmasına neden olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Gündüz (2013) tarafından yükseköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitim algıları üzerine yapılan çalışmada sınıflara göre algıların farklılaştığını tespit edilmiş olması, alanda yapılan çalışmalarda elde edilen bulguların paralellik gösterdiğine işaret etmektedir.

Öğrencilerin ders takibinde kullandıkları araçlar ile memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, derse bağlanma cihazlarının akıllı telefon mu yoksa bilgisayar mı olmasına göre kişisel memnuniyet ve etkililik memnuniyeti boyutları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna karşın öğrenme memnuniyetlerinin bağlanma cihazına göre farklılaşmaksızın düşük olduğu görülmüştür. Genel olarak değerlendirildiğinde dersi bir bilgisayar aracılığı ile takip eden öğrencilerin akıllı telefondan takip edenlere oranla daha yüksek memnuniyet düzeylerine sahip olduğu görülmektedir. Bilgisayar ekranının akıllı telefon ekranına kıyasla daha büyük olmasının ders takibini kolaylaştırması ve dersin daha verimli bir şekilde takip edilmesine olanak sağlaması; dersi bilgisayardan takip etmekle akıllı telefon aracılığı ile takip etmek arasında ön hazırlık ve derse hazır bulunuşluk düzeyi açısından önemli bir fark olması, özellikle bilgisayardan dersi takip etmek için öncelikle uygun bir ortam oluşturulmasının gerekliliği, dolaylı olarak öğrencinin ders takibine ve dersin etkililiğine ilişkin daha yüksek memnuniyet düzeyine sahip olmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca önceki çalışmalarda, kişisel bilgisayara sahip olma bilgisayar aracılığı ile derse bağlanmanın uzaktan eğitime ilişkin algıları farklılaştırdığını (Kıralı & Alcı, 2016) ortaya koymasının çalışmanın tespitlerini güçlendirir niteliktedir.

Uzaktan eğitim sürecinde verilen derslerin kayıttan veya canlı olarak takip edilmesine göre farklılık incelendiğinde beklendiği üzere öğrenme memnuniyeti arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Ayrıca dersi canlı takip eden öğrencilerin kayıttan (asenkron) takip eden öğrencilere oranla tüm memnuniyet değişkenleri üzerinde memnuniyet algılarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak her iki yöntemle de dersi takip eden öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin ortalama katılım seviyesinin altında olduğu net bir şekilde görülmektedir. Genel olarak hangi yöntemle dersi takip ettikleri fark etmeksizin uzaktan eğitime ilişkin memnuniyetin düşük olduğu ancak görece olarak nispeten dersi canlı takip eden öğrencilerin kayıttan takip edenlere oranla daha memnun oldukları tespit edilmiştir. Bu durumun öğrencilerin çevrim içi derste diğer öğrenciler ve eğiticilerle kısıtlı da olsa iletişim ve etkileşim imkânına sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öyle ki öğrenciler genel olarak uzaktan eğitimi, etkililiği düşük ve etkileşimi yetersiz olarak değerlendirmektedir (Aksoy & vd. 2021). Diğer taraftan Karadağ & Yücel (2020) çalışmalarında sosyal bilimler alanındaki öğrencilerin canlı veya video destekli derslere ilişkin memnuniyet algılarının diğer alanlara oranla daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda bir sosyal bilimler alanı olan turizm rehberliği öğrencilerinin daha çok iletişime ve etkileşime ihtiyaç duyduklarını söylemek doğru olacaktır.

Uzaktan eğitim sürecinin en önemli bileşeni erişimdir. Bu bağlamda çalışmada erişim sorunu yaşayanlar ile hiç bağlantı sorunu yaşamayanlar arasında her memnuniyet türüne göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Uzaktan eğitimde en önemli ihtiyacın internet bağlantı hızı ve bağlantı sürekliliği olduğu düşünüldüğünde söz konusu sonuçlar beklenen sonuçlar olarak yorumlanabilir. Ayrıca hiç derse bağlanma sorunu yaşamayan öğrencilerin diğerlerine oranla her grup için memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu, bağlantı sorunu sıklığı arttıkça memnuniyet düzeylerinin düştüğü gözlenmiştir.

Turizm rehberliği öğrencilerinin pandemi döneminde Pamukkale Üniversitesi tarafından uygulanan uzaktan eğitim sistemi bileşenlerine ilişkin algılarının ve bu algıların kişisel, etkililik memnuniyetleri üzerindeki etkisi, kişisel ve etkililik memnuniyetlerinin ise öğrenme memnuniyeti üzerindeki etkisi üzerine kurulan hipotezler incelendiğinde, kişisel memnuniyet ve etkililik memnuniyetinin öğrenme memnuniyeti üzerinde etkisi olduğu görülmüş ve hipotezler (H₁-H₂) kabul edilmiştir. Buna karşın uzaktan eğitim süreci bileşenlerinin kişisel memnuniyet ve etkililik memnuniyetleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir (H₃-H₄). Bu noktadan hareketle uzaktan eğitim sisteminin bileşenlerinden ziyade pandemi sürecindeki uzaktan eğitim sürecinin yaratmış olduğu konfordan dolayı bir memnuniyetin oluştuğu gözlenmiştir. Sonuç olarak uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitimi kıyaslamak mümkün değildir. Mevcut uzaktan eğitim sistemleri ile kıyaslandığında öğrencilerin yüz yüze eğitimi tercih ettikleri net bir şekilde görülmektedir.

Covid-19 salgını başlangıcından etkisinin devam ettiği süre boyunca Pamukkale Üniversitesi tarafından yürütülen uzaktan eğitim sistemine ilişkin turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin algıları ve sürece yönelik memnuniyet düzeylerinin incelendiği bu çalışma sonunda birçok önemli sonuca ulaşılmıştır. Tüm bu sonuçların ışığında bazı öneriler geliştirilmiştir. Bunlar;

- Pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim sistemi hem öğrenciler hem de öğretim elemanları açısından birçok hazır bulunuşluk problemi ile birlikte başlamış ve buna dayalı olarak birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Uzmanların gelecekte uygulanacak eğitim sistemlerine ilişkin beklentilerinin uzaktan eğitim sistemlerinin bir şekilde yükseköğretimde kalıcı uygulamalar olarak karşımıza çıkacağı yönünde olduğu da düşünüldüğünde öncelikle öğretim elemanlarının sonrasında öğrencilerin teknoloji tabanlı eğitime yönelik eğitimlerle geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Yapılan çalışmalarda paylaşılan eğitim materyallerine ilişkin memnuniyet düzeylerinin diğer bileşenlere kıyasla daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Uzaktan eğitimin güçlü yönlerinden biri olarak değerlendirilebilecek bir unsur olan bu değişkenin yükseköğretimde kalıcı bir uygulama haline gelmesinin sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

- Zamana ve mekâna bağlı kalmaksızın eğitim-öğretimin yapılabiliyor olması uzaktan eğitimin en güçlü yönlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Hem öğrenci motivasyonunun artırılabilmesi hem de eğitim öğretimin çeşitlenmesi açısından hibrit (yüz yüze + uzaktan) eğitim yönteminin yükseköğretimde kalıcı hale getirilmesi önemlidir.
- Uzaktan eğitimin en zayıf yönlerinden biri ölçme değerlendirme sürecidir. Bu bağlamda alışlagelmiş sonuç odaklı ölçme değerlendirme sistemleri yerine eğitim öğretim sürecini değerlendiren, interaktif, proje tabanlı ölçme teknikleri geliştirilerek ölçme değerlendirmenin verimliliği artırılmalıdır.
- Öğretim materyalleri geliştirilirken uzaktan eğitim ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı ve materyallerin verimliliği artırılmalıdır.
- Uzaktan eğitim uygulamaları için teknoloji altyapısı ve eğitim teknolojileri geliştirilerek gerekli yatırımlar yapılmalıdır.
- Giderek artan dijital eğitim süreçlerinin olası güvenlik problemlerine karşı güvenli hale getirilecek gerekli tedbirler alınmalı ve sürekliliği sağlanmalıdır.

Dersleri eş zamanlı olarak takip eden öğrencilerin kayıttan takip eden öğrencilere göre uzaktan eğitim sistemine ilişkin öğrenme memnuniyetlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda uzaktan eğitimle devam eden derslerin eş zamanlı olarak takip edilmesine dikkat edilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Teşekkür: Katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederiz.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Güncel Turizm Araştırmaları

Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Etik Kurul Onayı: Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 13/01/2021 tarih ve 01-11 sayılı karar numarası ile izin alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Araştırma verileri paylaşılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, D. A., Bozkurt, A., & Kurşun, E. (2021). Yükseköğretim öğrencilerinin Koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik algıları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 285-308.
- Akyol, C. (2020). Turizm ön lisans öğrencilerinin Covid-19 pandemisi sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik görüşleri. *Studies in Educational Research and Development*, 4(2), 65-82.

- Albó, L., Beardsley, M., Martínez-Moreno, J., Santos, P., & Hernández-Leo, D. (2020). Emergency remote teaching: Capturing teacher experiences in Spain with SELFIE. In *Addressing Global Challenges and Quality Education: 15th European Conference on Technology Enhanced Learning, EC-TEL 2020, Heidelberg, Germany, September 14–18, 2020, Proceedings 15* (s. 318-331). Springer International Publishing.
- Aytaç, M., & Öngen, B. (2012). Doğrulayıcı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. *İstatistikçiler Dergisi: İstatistik ve Aktüerya*, 5(1), 14-22.
- Başar, M., Arslan, S., Günsel, E., & Akpınar, M. (2019). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim algısı. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 3(2), 14-22.
- Benson, A. D. (2002). Using online learning to meet workforce demand: A case study of stakeholder influence. *Quarterly review of distance education*, 3(4), 443-452.
- Bouchikhi, F. (2021). The Advantages and disadvantages of distance Learning. *RIMAK International Journal of Humanities and Social Sciences*. 3(6), 262-269.
- Boyras, M. (2021). Koronavirüs (Covid-19) Eğitime Hiç mi Olumlu Katkı Sağlamadı? Turizm Eğitimi Veren Kurumların Çevrim içi Etkinlik Performansı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 20-45
- Buluk, B., & Eşitti, B. (2020). Koronavirüs (Covid-19) sürecinde uzaktan eğitimin turizm lisans öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Journal of Awareness*, 5(3), 285–298.
- Cantelon, J.E. (1995). The evolution and advantages of distance education. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 67, 3-10.
- Demirbilek, N. (2021). Satisfaction levels, communication situations, and difficulties encountered by university students regarding distance education. *Education and Urban Society*. <https://doi.org/10.1177/00131245211042391>
- Demirdağ, Ş. A. (2020). Entropi Yöntemi ile turizm işletmeciliği uzaktan eğitim öğrencilerinin memnuniyet algılarının derecelendirilmesine yönelik bir araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7(4), 749-763.
- Donina, I. A., Donina, E. E., & Khachaturova, K. R. (2021, February). Distance learning: vector of present-day educational paradigm. In *International Scientific and Practical Conference "Russia 2020-a new reality: economy and society" (ISPCR 2020)* (s. 164-168). Atlantis Press.
- Dzvinchuk, D. (2020). Megatrend of distance education: Advantages, disadvantages, risks. *Educational Discourse: Collection of Scientific Papers* 26(9), 7-18.
- Eygü, H., & Karaman, S. (2013). Uzaktan eğitim öğrencilerinin memnuniyet algıları üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36-59.
- Fojtik, R. (2018). Problems of distance education. *International Journal of Information and Communication Technologies in Education*, 7, 14-23.
- Gündüz, A. Y. (2013). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim algısı [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=1zw6GvYMe-q3Hf6HR-3USwEQW03rYueHg-1qPBYkTr2vCdsi_FEqZ7b3GJEBVJ6-
- Hentea, M., Shea, M.J., & Pennington, L.K. (2003). A perspective on fulfilling the expectations of distance education. *CITC4 '03*. 160-167.

- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning> adresinden 10.01.2023 tarihinde erişilmiştir
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192.
- Kotrikadze, E. V., & Zharkova, L. I. (2021). Advantages and disadvantages of distance learning in universities. *Propósitos y representaciones*, 9(2), 65.
- Kearns, L. R. (2012). Student Assessment in Online Learning: Challenges and Effective Practices. *Journal of Online Learning and Teaching*, 8(3), 198.
- Keleş, Y., Kurt DüNDAR, A., & Katırcıoğlu, E. (2022). Turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin küresel salgın sürecindeki uzaktan eğitim deneyimleri. M. Yeşiltaş (Ed.) 22. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı içinde (668-679). 22. Ulusal Turizm Kongresinde Sunulan Bildiri, Burdur. Detay Yayınevi
- Kıralı, F. N., & Alcı, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim algısına ilişkin görüşleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 8(30), 55-83.
- Kim, N., Smith, M. J., & Maeng, K. (2008). Assessment in online distance education: A comparison of three online programs at a university. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 11(1), 1-16.
- Klisowska, I., Seń, M., & Grabowska, B. (2021). Advantages and disadvantages of distance learning. *E-methodology*. 7(7), 27-32.
- Köksalanlar, A. A., & Çözeli, F. E. (2021). İznik Meslek Yüksekokulu Turist Rehberliği Bölümü Öğrencilerinin COVID-19 Nedeni ile Uzaktan Yapılan Eğitime Bakış Açıları. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 13(25), 539-550.
- Li, K. C., Tsai, Y. T., & Tsai, C. K. (2008). Toward development of distance learning environment in the grid. *International Journal of Distance Education Technologies*, 6(3), 45-57.
- Matthews, D. A. (2002). Distance education: What is it? utilization of distance education in higher education in the United States. In Discenza, vd., (Ed.), *The Design and Management of Effective Distance Learning Programs* (pp. 1-21). Idea Group Publishing.
- MEB. (2020, 12 Mart). Bakan Selçuk, Koronavirüs'e karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı. 10 Ocak 2023 tarihinde <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr> adresinden erişildi
- Milheim, W. (2001). Faculty and administrative strategies for the effective implementation of distance education. *British Journal of Educational Technology*, 32(5), 535-542.
- Nikolić, B., & Ružić-Dimitrijević, L. (2010). Distance learning—from idea to realization. In *Proceedings of Informing Science & IT Education Conference (InSITE)*.
- Oliveira, M. M., Penedo, A. S., & Pereira, V.S. (2018). Distance education: advantages and disadvantages of the point of view of education and society. *Dialogia*, (29), 139-152.

- Özdamar, K. (2013). Paket programlar ile istatistiksel veri analizi cilt 2 (9. Baskı). Nisan Kitapevi.
- Ruth, S., & Shi, M. (2001). Distance learning in developing countries: Is anyone measuring cost-benefits. *TechKnowLogia*, May/June 2001.
- Sadeghi, M. (2019). A shift from classroom to distance learning: Advantages and limitations. *International Journal of Research in English Education*, 4(1), 80-88.
- Sahin, I., & Shelley, M. (2008). Considering students' perceptions: The distance education student satisfaction model. *Journal of Educational Technology & Society*, 11(3), 216-223.
- Şahin, B., & Kazoğlu, İ. H. (2021). Turizm eğitiminde aktif öğrenme ve web tabanlı uzaktan eğitim: müfredatlar üzerine bir inceleme. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 5(1), 53-68.
- Schlosser, C. A., & Anderson, M. L. (1994). *Distance education: review of the literature*. Washington, DC: İdea, ERIC
- Sezgin, S. (2021). Acil uzaktan eğitim sürecinin analizi: Öne çıkan kavramlar, sorunlar ve çıkarılan dersler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 273-296.
- Sidikova, S. D. (2021). Theoretical and didactic principles of distance learning. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(1), 541-548.
- Sitosanova, O. (2021). Advantages and Disadvantages of Distance Education at The University. *Scientific Papers Collection of the Angarsk State Technical University*.
- Talan, T. (2021). COVID-19 salgını sürecinde öğrencilerin e-öğrenmeye hazır bulunuşluklarının ve memnuniyet düzeylerinin incelenmesi. Ş. İlgin & E. Altıntaş. *Yeni Nesil Eğitim*, 23-56.
- Tavukcu, T., Arapa, I., & Ozcan, D. (2011). General overview on distance education concept. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 3999-4004.
- YÖK. (2020b, 13 Mart). YÖK Koronavirüs (Covid-19) bilgilendirme notu-1. 10 Ocak 2023 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx adresinden erişildi
- Tüzün, F., & Toraman, N. Y. (2021). Pandemi döneminde uzaktan eğitim memnuniyetini etkileyen faktörler. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 822-845.
- Vlasenko, L., & Bozhok, N. (2014). Advantages and disadvantages of distance learning. National University of Food Technologies, Ukrayna. <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20684/1/1.pdf>.
- Wang, Y. C. (2004). Distance learning: past, present and future. *The Journal of Social Studies Education*, (7), 141-157.
- Yağcı, K., Efendi, M., & Akçay, S. (2019). Turist rehberliği öğrencilerinin uzaktan eğitim kavramına bakış açıları. *Journal of Travel and Tourism Research*, (14), 118-136
- Zhou, G., Yang, L., Liu, W., Shi, J., & Shen, J. (2022). Exploratory research on satisfaction degree in distance education. *Applied Sciences*, 12(15), 7889.